

Вашингтон відчуває себе використаним

Зовнішньополітичний курс Трампа шокує Європу. Але його підтримує значна частина політиків і населення США.

Від самого початку російського вторгнення пріоритетом зовнішньої і безпекової політики Європи та США була військова підтримка України доти, доки це буде необхідно. І в цьому вони досягли помітного успіху: Україна залишається суверенною державою, керованою Києвом, а не Москвою.

Велику роль тут відіграли США, але за час війни країни ЄС значно збільшили свою підтримку, і тепер вони майже зрівнялися. При цьому, безперечно, найбільший тягар цієї війни несуть українські збройні сили, їхні солдати та цивільне населення.

Але підхід, заснований на тому, що Україна сама вирішує, коли вести переговори про припинення вогню, досі не привів до закінчення війни. Сьогодні Захід зіткнувся із закидом, який на початку війни особливо сильно звучав на адресу Німеччини: відсутність плану «Б».

Сьогодні Захід зіткнувся із закидом, який на початку війни особливо сильно звучав на адресу Німеччини: відсутність плану «Б»

Тоді німецьку стратегію критикували за те, що вона ґрунтувалася, по суті, тільки на переговорах і не передбачала жодних альтернативних варіантів безпеки, зараз те ж саме можна сказати про Захід загалом. Крім необхідної військової підтримки України – плану «А» – не було продуманого плану «Б», який враховував би інші шляхи, спрямовані хоча б на припинення бойових дій.

Цю політику тепер жорстоко оскаржують – внаслідок драматичної зміни політичного курсу Сполучених Штатів Америки. Як заявив спеціальний представник Вашингтона з питань Росії та України,

генерал-лейтенант Кіт Келлог, США вважають себе не частиною західної коаліції, що підтримує Київ, а посередником між Україною і Росією. Вони стоять між двома країнами. Резюмуючи словами президента Дональда Трампа: «Я не хочу переваг, я хочу миру».

Для цього Трамп вдається до жорстоких методів. Він хоче отримати економічну вигоду, уклавши з Україною угоду про американські інвестиції в її родовища корисних копалин. Спочатку передбачалося, що цей документ буде спокійно підписано у Вашингтоні наприкінці лютого. Однак президент України Володимир Зеленський не захотів просто поставити під ним свій підпис – він вимагав більшого, зокрема, обов'язкових гарантій безпеки з боку США. На що Трамп і його віцепрезидент Джей Ді Венс перед камерами в Білому домі дали йому різку відсіч – фактично принизили.

Келлог вважає ці дії необхідними для того, щоб змусити Україну сісти за стіл переговорів, адже, будучи стороною конфлікту, США не можуть виступати як переконливий посередник. Для більшої очевидності зміни курсу – якби були потрібні будь-які докази – США спочатку проголосували проти засудження Росії в ООН, а потім не тільки скоротили значну частину своєї військової підтримки України, а й обмежили надання розвідувальної інформації про війну.

Через тиждень США дали зрозуміти, що також мають намір притягнути іншу сторону до відповідальності, щоб змусити її сісти за стіл переговорів. Трамп пригрозив, що розглядає можливість введення санкцій і торговельних мит проти Росії, оскільки Москва «наразі повністю знищує Україну на полі бою».

План Трампа зазнав різкої критики не тільки в Європі, а й у США. Політики в Конгресі наголошують, що російський президент Володимир Путін є агресором у цій війні, тоді як Володимир Зеленський залишається жертвою жорстокого вторгнення – і його зранена країна заслуговує на підтримку.

Також наголошується, що будь-який вимушений компроміс у кінцевому підсумку розглядатиметься як поразка України. Експерти зазначають, що досі Білий дім не має жодного зрозумілого плану.

Так, припинення вогню може бути досягнуто – не останньою чергою тому, що російській армії теж потрібен перепочинок. Але перехід від тимчасового припинення бойових дій до стабільного миру – це довгий і тернистий шлях. Для цього буде потрібно використовувати численні дипломатичні та оборонні інструменти, які були розроблені

й відточені ще за часів холодної війни. Серед них – встановлення чіткої лінії демаркації, взаємне виведення важких озброєнь і суворий контроль дотримання угод обома сторонами.

Але саме тут криється головна проблема: у минулому Росія неодноразово відмовлялася пускати міжнародних спостерігачів на свою територію. І нарешті, існує гостре питання про можливих миротворців: з яких країн вони мають бути? Які держави будуть визнані обома сторонами як достатньо нейтральні для виконання такої місії?

Є й інші чинники, які могли б не тільки забезпечити тривале припинення вогню, а й стати провісниками початку серйозних мирних переговорів. Насамперед це прихильність сторін та їхня готовність відмовитися від використання військових засобів для досягнення власних цілей. Саме в цьому пункті дипломати, експерти та політики неодноразово ставлять собі питання, які цілі Москва переслідує насправді, а які є лише удаваними.

Чи справді максимальні вимоги Росії перед війною слід трактувати так, як їх описував радянський дипломат 50 років тому, згадуючи переговори щодо Заключного акта Наради з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ)? У той час він пояснив радянську тактику так: спочатку Москва заявляє, що у собаки шість ніг, а під час подальших переговорів вони можуть бути готові погодитися на п'ять ніг.

Американська сторона підкреслює, що готова до всіх можливих ситуацій. По-перше, як каже Келлог, Трамп – миротворець; по-друге, вони дотримуються нового, нетрадиційного підходу в дипломатії, використовуючи так звану транзакційну дипломатію. Водночас Вашингтон наголошує, що цей процес тільки починається і потребує часу, щоб дати результат. І все ж цей підхід, заснований на особистості, має слабе місце – він залежить від однієї людини.

Американська сторона підкреслює, що готова до всіх можливих ситуацій

Справді, різні зовнішньополітичні фракції в Білому домі – ізоляціоністи, «пріоритетники Китаю» і класичні мислителі про світову державу – згодні на проведення переговорів із Москвою, оскільки колишній підхід не привів до закінчення війни. За республіканцями стоїть більшість їхніх виборців, тоді як серед демократів підтримки менше.

Але відхід Трампа від традиційних союзів на користь двостороннього співробітництва з такими державами, як Китай і Росія, або на користь короткострокових альянсів для досягнення власних цілей не має ні інституційного закріплення, ні шансу отримати масову підтримку. Отже, він навряд чи буде стабільним геополітичним принципом.

Для країн ЄС і самого Євросоюзу такий американський коперниканський поворот означає, що Вашингтон, імовірно, припинить підтримку України не тільки в короткостроковій, а й довгостроковій перспективі. І це пов'язано не стільки з мирною угодою з Росією, скільки з глибоким переконанням Білого дому в тому, що ЄС має нарешті взяти на себе відповідальність за власну безпеку. Сприйняття того, що європейці використовували американців, глибоко вкоренилося у Вашингтоні – не лише з приходом Трампа. Цей гнів також є причиною заяв Вашингтона про те, що в найближчому майбутньому він запровадить тарифи на європейський експорт до США.

*У Вашингтоні глибоко
вкоренилася думка, що
європейці
використовували
американців*

Тому Брюсселю, і, зокрема, Німеччині, доведеться терміново подбати про кілька речей одночасно.

По-перше, в економічній політиці важливо зберегти баланс між військовим озброєнням, з одного боку, і соціальною та демократичною згуртованістю, з іншого – особливо з урахуванням очікуваних високих витрат.

По-друге, з погляду безпекової політики ЄС має підтримувати Україну економічно і у військовому плані таким чином, щоб вона залишалася суверенною після можливої угоди і могла будувати безпеку, стабільність і процвітання в довгостроковій перспективі.

По-третє, у зовнішній політиці Європа має відігравати формувальну роль у переговорах про майбутній устрій європейської безпеки. У нинішній ситуації це означає ведення переговорів з усіма зацікавленими сторонами, включно з Росією.

Щедра Америка, яка багато в чому дотримувалася норм і законів з 1945 року, зараз відмовляється від цього курсу і вкотре докорінно переосмислює себе. Тепер вона бачить себе незалежною наддержавою, яка вважає такі традиційні союзи, як НАТО, занадто дорогими, такі міжнародні організації, як ВООЗ, зайвими, а такі

інструменти «м'якої сили», як USAID, неактуальними – і натомість мірою всіх речей вважає тільки себе.

Не виключено, що наступні президентські вибори – незалежно від їхнього результату – змінять усі ці принципи. Але ця надія не повинна лежати в основі європейської політики.

Тим паче що демократи і республіканці сходяться на думці, що США більше не можуть активно займатися кількома проблемними регіонами одночасно. Це пов'язано не стільки з власною слабкістю – в економічному і військовому відношенні США, як і раніше, є домінуючою державою. Найімовірніше, це пов'язано з тим, що деякі з більш сильних союзників, зокрема Німеччина і Японія, слабшають в економічному та військовому плані і тому не надають очікуваної підтримки. Схоже, що останнім часом це усвідомлення прийшло і в Європу. Однак воно не має призвести до відмови від США, а скоріше до іншого підходу до трансатлантичного партнерства.

Райнгард Крум

Д-р Райнгард Крум (Reinhard Krumm) очолює представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта у Вашингтоні. Раніше він очолював представництво в країнах Балтії в Ризі, Регіональний офіс заради Співпраці та Миру в Європі (ROCFE) у Відні, був керівником відділу Фонду в Центральній і Східній Європі в Берліні, а до цього – главою представництв у Центральній Азії та Росії. Він писав для багатьох німецьких ЗМІ, зокрема був кореспондентом Deutsche Presse Agentur і Der Spiegel.

